

מִנְשֵׁרֶתֶן נְשֵׁרָמָה

עיונים ופנינים בפדשה מבית מדרשו ושיעוריו של
הגאון הניקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

ג'תתק"ע
83

פרשת אמור

מצוות ונקדשתי בתוך בני ישראל נאמרה עבור מעשה של חנניה מישאל ועזריה

כתב בזה"ל: בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה, ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר, או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן, יהיה מהרהר במצוות עשה זו של 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים, והוא בשביל קדושת השי"ת שובר את טבעו ומפיל עצמו לתוך לאש על קידוש השי"ת, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל, רק מקיים מצות עשה דאורייתא. וכן יהרהר בפסוק ראשון של קרי"ש, ובברכה ראשונה של שמונה עשרה. וגם יכוין שאם יענו אותו כל אומות העולם בכל עיונים קשים, ויפשוטו עורו מבשרו להכחיש ח"ו ביחודו, יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו, ויצייר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל, ובזה יצא ידי חיוב קרי"ש ותפילה כדין.

רק י"ב שעות כל ישראל שובתין יחד

שְׁבֶת הוּא לַה' בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם (כג, ג). בספר הברית (ח"א מאמר ד, יא) ביאר פסוק זה, וז"ל: הנה כל כדור הארץ מיושב מסביב מבני אדם, ועם ה' מפוזר ומפורד בכל המדינות, ואין כל ישראל שובתים כל השבת בשוה, אלא י"ב שעות ממנו יִשְׁבְּתוּ וינוחו יחד, וכשמצד אחד של הכדור הוא יום שבת אז הוא לכשנגדו ליל השבת, ושתי האוניות הנותנים ביים דרך ונפשו ביחד, אם יקר מקרה שהיו יהודים על שניהם, אז לא ישבתו שבתם בשוה כלל וכו'. וכן בימי החול אין זמן ועידן התפילות של כל בני הגולה בשוה, וכשמקוננים על חורבן ביהמ"ק בחצות לילה מצד זה, אז הוא חצות היום לכשנגדו ואוכלים סעודת הצהרים, וכשמתפללים ערבית מפה, מתפללים שחרית מפה. והדין כך הוא, שכל אדם מישראל צריך לעשות דבר יום ביומו בעתו ובזמנו באשר הוא שם, בזרוח לו השמש בכל המקום אשר עומד עליו הן ביבשה הן באניה ביים, יתפלל שחרית, ובבא השמש יתפלל ערבית, ויהי בחצי הלילה שלו יעשה סדר תיקון חצות וכו', וכמו כן בכללות הימים שבמקומו, ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי לחשבונו באשר הוא שם ישבות. ולכן נאמר 'שְׁבֶת הוּא לַה' בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם'.

ספירת העומר מטהרת ומזככת את הנשמה

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמְּחֵרַת הַשְּׁבֶת (כג, טו). כתב האור החיים הקדוש בזה"ל: רָמַז בתיבת 'וספרתם', על דרך אומרם ז"ל (שלי"ה פסחים, נר מצוה דד) כי נשמות עם בני ישראל הם בבחינת הלוחות, ובאמצעות תחלואי הנפש וטומאת התיעוב יתלכלכו, ויחשיך אורם, וארז"ל (שהש"ר ה, יב) כי הלוחות של סנפרינון היו, לזה אמר 'וספרתם לָכֶם', פירוש באמצעות מנין זה אתם מאירים כסנפרינון את עצמיכם.

וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב). כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשה ט), בזה"ל: צונו לקדש השם, והוא אמרו 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'. וענין זאת המצוה, לפרסם האמונה הזאת האמיתית בעולם, ושלא נפחד בהיזק שום מזיק, ואע"פ שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו יתעלה, לא נשמע ממנו, אבל נמסור עצמנו למיתה ביד האונס, על אהבתו ואתמונת יחודו. כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בזמן נבוכדנצר הרשע כשגזר להשתחוות לצלם והשתחוה כל העמים וישראל בכלל ולא היה שם מקדש שם שמים, והיתה בזה חרפה גדולה על ישראל שנעדרה המצוה הזאת מכולם ולא היה שם מקיים אותה, ולא נצטותה מצוה זו אלא למעמד הגדול ההוא שפחד ממנו העולם כולו, והיה בו ראוי שיפורסם הייחוד ויגלה ברבים בעת ההיא. ובנותן טעם לציין בזה לדברי המדרש (שהש"ר ז, יד) שכשראו אומות העולם נסים וגבורות שעשה הקב"ה עם חנניה וחבריו, שברו פסליהם, ועשו מהם פעמונים וזגים על כלביהם וחמוריהם¹.

בכל פעם שאומר קדושה או דבר שבעשרה מקיים מצות ונקדשתי, ויכוין וישתוקק אימתי יזכה למסור נפשו על קדושת שמו יתברך

אמנם בגמ' (ברכות כא:) למדו מכאן שכל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה. והנה הרא"ש (ברכות פ"זה"כ) ביאר מדוע הותר לשחרר עבדו בכדי להשלים מנין (ברכות מז:), וז"ל: מצוה דרבים שאני, דאלים עשה דרבים דכתיב 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', דהיינו עשה דמקדשין את השם בעשרה ברבים, ואפילו הוי מלתא דרבנן, כגון לשמוע קדושה וברכו, שלא מציינו לו עיקר מן התורה, אפילו הכי דחי עשה דיחיד, עי"ש. והובא במג"א (סי' צ"סק"ל). וכן מפורש בזה"ק (רע"מ אמור, צג). לגבי אמירת קדושה, וכן כתב החיד"א בספר מחזיק ברכה (או"ח ס"ק קה, אות ב) בשם האר"י (עי' שעה"כ דרושי חזרת העמידה ג, עמ' רנח), שבאומרו קדושה יכוין לקיים מצות עשה 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'², ושיושפע עליו קדושה. וכתב הפלא יועץ (ערך קדושה), שבעניית קדושה - באומרו מלא כל הארץ כבודו, יכוין להמשיך עליו שפע קדושה מקדושה של מעלה, ויכוין שהוא מוכן למסור נפשו על קידוש השם, לקיים מה שכתוב 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' מתי יבא לידו, כי בזה מתקדש נפש רוח ונשמה.

אפשר לקיים מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל בכל רגע ורגע

ובצעטיל קטן (אות א) להרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זיע"א,

¹ וזמנה שם המדרש עוד ששה ניסים שנעשו באותו היום. א. הכבשן שהיה משוקע בארץ צף ועלה על פני הקרקע כדי שיראוהו כל העולם. ב. נפרצו קצת כותלי הכבשן בכדי שיוכלו כולם לראות תוכו. ג. נשרפו ארבעת המלכים שסייעו לנבוכדנצר להשליך את חנניה ועזריה לתוך האור, עם אנשיהם. ד. נשרף נבוכדנצר בחציו. ה. הפילה הרוח את צלם הזהב של נבוכדנצר על פניו. ו. החיה יחזקאל את המתים בבקעת דורא. וכעין זה הוא גם בגמ' (סנהדרין כב:), אלא שבמקום מה שמנה המדרש את הנס שנשרף נבוכדנצר בחציו, מנתה הגמ' נס אחר, שסיד הכבשן נמס מרוב החממות, והיה הסיד נמשך למרחוק, ומהבלו נשרפו אלו שהשליכו את חנניה מישאל ועזריה לתוך הכבשן.
² אמנם כבר דיין החיד"א בברכי יוסף (סי' קלה סק"א) מדברי הרא"ש דלעיל, ששמיעת הקדושה היא מילתא דרבנן, וכן כתבו הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים, ואין כאן המקום להאריך.

"וביום השבת יפתח" (יהזקאל מו, א)

משיעור יום ה' בלק תשע"א

יוכל לבקוע את המ"ם להיות פתוחה, ונעשית מ' כאותיות ב' ו', שהם ב"ת דברכה, ווי"ו דהמשכה, להמשיך לו תורה שמביאה אותו להיות כהאות מ' פתוחה, שממליכה תמיד את מי שלמעלה ממנה, כמ"ש בתיקו"ז (תיקונא חמישאה) 'בקדמיתא איהי מ' סתימא וכד אתפשט קו דאיהי ו' מן המידה איהי איתפתחת ואיתעבידת ב'.

והוא מש"כ בזוהר בראשית (בדף מז.) שבאו ישראל עד לשער הנו"ך, שהענין בזה שגילו את המלך העליון למטה במקום המלכות בתחתונים, מפני שהכינו את עצמם לגילוי מלכות ה' ב"ה. וכך אמרו בזו"ח (יתרו), שבאותה שעה שעמדו ישראל על הר סיני, מ' סתימא נפתחה והאירה ועיטרה את ישראל, ובתחילה הייתה מ' דאלהים על ידי הברכה בתורה היה יכול כל אחד למצוא את הדרך להמליך עליו את השי"ת². וזה שאמר רב חיסדא בשבת (בדף קד.) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, שהוציאם הקב"ה ממדרגה שתיה התורה סגורה וחתומה בפניהם, והביאם להיות חלק מהתורה וחלק בגילוי מלכותו.

משמעות הברכה בתורה, שיועד איך על ידי הלימוד שעסק בו לדבוק בה' ב"ה ולהמליך

ולבאר מהו ענין מ' סתומה, צריך תחילה לבאר מהו ענין הברכה. דהנה כתוב (מלאכי ג, ט) "והריקותי לכם ברכה עד בלי די", והמשמעות של ברכה היא, שהתורה תהיה מגולה אצל האדם. וכוונת הכתוב, שלעתיד יתגלו סודות התורה לכל אחד מישראל. כי כל אות ודיבור או דין בתורה הקדושה, הוא דרך וצינור שיוכל הנבוא לידי מהבורא יתברך ולדבוק בו. ובתחילה בששת ימי המעשה, שהם כנגד ששת השבועות של ספירת העומר, התורה היא חתומה וכאות מ"ם סתומה, וכמובא בתיקו"ז (תיקון ל' דף עג.) על הפסוק ביחזקאל (מו, א) "יהיה סגור ששת ימי המעשה" כגוונא דא מ' סתימא. והמשמעות שהתורה נראית לאדם מ' סתומה, שאינו רואה את הברכה בתורה, כי התורה היא אור המלך בכבודו ובעצמו, וכל תכלית התורה להמליך את הבורא יתברך.

וכשיש לאדם ברכה בתורה, ויכול לראות אור אין סוף אף על ידי לימוד דין ודיבור אחד בתורה הקדושה, כי כל מצווה וביאור בתורה הוא צינור עצום ודרך מאיר לדעת מגדולת ה' והרחמים הגדולים שבכל אות בתורה, ועל ידה מוצא בתורה את אור ה' יתברך ממש, כמ"ש "ה' אור לי" (מייכה ז, ח). וככל שיוודע יותר באותו ענין וגופה של תורה בה הוא עוסק, כך יש ביזו דרך וצינור שמור ומוגן יותר שיוכל על ידי לדבוק בה' ב"ה, וככל שמרחיב ידיעתו בתורה, יודע הוא יותר מענין המלך, כי התורה היא כולה שמותיו של הקב"ה, וכשם ששם האדם מורה על נפשו ופנימיותו כמ"ש (בראשית ב, ט) "נפש חיה הוא שמו", כך ככל שיוודע יותר בידיעת התורה יודע משמותיו של הקב"ה, וכמ"ש (בשבת קה.) 'אנכי' נוסריקון אנא נפשי כתבית יהבית, היינו שעל ידי דיני ועסקי התורה בא לידי את הבורא יתברך בעצמו שהוא תכלית ידיעת התורה. ו מ' סתומה, פירושו שיוודע שהדין וההלכה שיש בידי היא שמותיו של הקב"ה, ויודע מגודל קדושת התורה בה הוא עוסק, אלא שנראית חתומה בעיניו, מפני שעדיין לא נודע לו את הדרך בה יוכל לדבוק בה' ולהמליכו, על ידי ידיעה זו, ואינו רואה בדינים וההלכות את מהותם ופנימיותם. אבל בגאולה השלימה תהיה הברכה 'עד בלי די', שכל אדם כפי מה שעסק בתורה ותמך בתורה, יוכל לראות את הברכה בכל אות ופסוק בתורה, ויאיר לו אור אין סוף מפסוק אחד בתורה, שעל ידו יוכל לראות מסוף העולם ועד סופו.

בתחילה הברכה בתורה סתומה מעיני האדם והוא כדי לשמרו מסמא דמותא

ומה שהתורה היא כמ"ם סתומה הוא מפני שהאדם מונח בענין "ששת ימי המעשה", שהוא חול, ויוכל האדם לטעות ולבוא לגאות ולסמא דמותא, כמובא בתיקו"ז (אג.) 'בשית יומין דשלטא סם המות, אל אחר, איתמר בשכינתא "יהיה סגור ששת ימי המעשה". וכדי

כשאדם חושב שהתורה היא חכמה ואינו יודע שהיא אור המלך בעצמו היא נסגרת בפניו כהאות סמ"ך

הנה תכלית יציאת מצרים הייתה על מנת שנקבל את התורה בהר סיני, כמ"ש (שמות ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", וצ"ב מה הטעם שהיו צריכים ישראל למ"ט יום עד שבאו לקבל את התורה, ולכאור' היו צריכים תיכף לאחר ג' ימים לקבל את התורה.

אלא שכתוב "וזאת התורה אשר שם משה" (דברים ז, טז), ואמרו ביומא (בדף עב.) זכה נעשית לו סם חיים וכו', ס"ם הוא אותיות סמ"ך מ"ם. והענין הוא שבתחילה התורה היא סגורה כהאות סמ"ך, כדי שלא יינקו ממנה החיצונים הנכרכים אחרי האדם, וצריך להוציאה מסמ"ך סגורה למ"ם סתומה. כי סמ"ך היא כנגד החכמה, שיוודע ממצאות התורה וחכמתה אך דרך התורה נעלמת ממנו כמ"ש (איוב כח, יב) "והחכמה מאין תמצא", ואינו נמשך אחריה באהבה, כי חושב שיוודע מהו טעמה של התורה, וכולה נראית שווה בעיניו כעניגול וכהאות סמ"ך. אבל האות מ"ם, אע"פ שהיא סתומה, יש בה חילוקי דרגות וד' קצוות, שהם ימין ושמאל מעלה ומטה. כי אע"פ שאינו יודע את דרכי התורה, שהיא מ"ם סתומה, כמ"ש בזוהר אחרי מות (סו, ט) "את סתומה סתימין ארחה, מ"ם דעתו מתקנת ויודע שהתורה היא למעלה מן הכל, ואין דבר חוץ מהתורה, ומה שאינו רואה את אור קדושת התורה בלימודו הוא מפני שהיא עדיין חתומה במדרגתו. כי התגלות התורה היא אור ה' יתברך בעצמו שהאיר הקב"ה בבריאה, כי בתחילה היה הכל חושך כמ"ש "וחושך על פני תהום", והאיר הקב"ה את האור הגנוז כמ"ש "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור", וראה הקב"ה שיקחו הרשעים את אור זה לצורך עצמם ומלכותם, והסתירו הקב"ה וגנוזו בתוך גופי התורה ותר"י מצוות, אבל מאידך הוא גם כתוב בלשון "ויהי אור" שהוא לשון צער על הסתרת אור התורה (אסתר פתיח יא), והנרתיק המסתיר את אור התורה מהרשעים הוא כהאות סמ"ך שאינם יודעים מהחדרים והמבואות והדרכים הנפלאים בתורה, אלא רואה הכל שוה בעיניהם כעניגול, ולכן אינם טורחים אחריה להבינה.

כשיודע האדם מחשיבות התורה וקדושתה נעשית כהאות מ' וביום שבועות נבקעת להמשיך לו ברכה

ובתחילה כשהיו ישראל במצרים, היו בסוד טומאת נידה, ומפני שאחזה בהם טומאת מצרים היו רחוקים מאור התורה, והייתה התורה סגורה בפניהם כהאות סמ"ך, וכמ"ש (באי"ר פתיח' כט) "עד שלא נגאלו ישראל ממצרים היו יושבין עשן, והשכנה בפני עצמה". וכשיצאו ממצרים החלו לספור ימי טהרה שהם שבעה שבועות כנגד שבעה ימים כמבואר ברבנו האר"י (בשעה"כ פסח דרוש ג), וששת השבועות הם כנגד ששת ימי המעשה, והשבוע השביעי הוא כנגד ספירת היום השביעי וכנגד שבת קודש, ומכח ספירת שבעת השבועות נפתחה התורה בפניהם, ועל ידה היו יכולים לראות באור הגנוז מסוף העולם ועד סופו, היינו שהתגלו להם דרכי התורה להבין בה מגדולת ה' ומלכותו, ונמשכה להם תורה נקיה שכל תכליתה להמליך את קוב"ה עליהם.

ובספירת ששת השבועות הופכים את הסמ"ך למ"ם סתומה כמו שיתבאר, ובספירת השבוע השביעי שהוא כנגד השבת, נבקעת המ"ם להיות כאותיות ב' ו', והמשמעות בזה שנמשך אור החסד והברכה מהתורה להאיר לאדם למטה, כי ב' היא ברכה, וו' היא כצינור להמשכת הברכה למטה. ולאדם שנמשכה הברכה שהיא תורת אמת, נעשית המ"ם למ' פתוחה, היינו שכל תורתו ומלכותו של האדם בתורה, היא על מנת להשפיע אותה ולגלותה כדי להמליך את המלך שלמעלה ממנו, כהאות מ' שקוצה מופנה וממליך את המלך העליון, וכל מציאותו היא ע"מ להשיב את המלכות לבורא יתברך שהיא כל תכלית התורה הקדושה. והיא המשמעות של בקיעת המ"ם, שצריך תחילה להוציא את התורה מסמ"ך למ"ם ומחכמה לבנה, ואח"כ

יהוא ענין דנפש דמלכי אדם יצאו תחילה מסוד עיגול (שביה"כ פ"ו), כי מפני שהיה שרשו של עשוי מהנפש שהוא הדם וכנגד העיגול, היה רואה את התורה כעניגול, שהיא סמא דמותא, ועל כן אמר (בראשית כה, לב) "הנה אנוכי הולך למות", היינו כפי שהסתלק אברהם, כך אין הפרש בינו לבין אברהם וכולם הולכים למיתה, וא"כ אין הפרש מעלה ומטה שהוא ענין הבכורה והאות מ"ם, ולכן האכילו יעקב עדשים שהם עיגול ומרמזים על סמא דמותא, וזה "ויהי ע"ה גימט' כבוד, כי עשוי בז לכבוד התורה והבכורה כמ"ש "ויבז עשוי את הבכורה", ועל כן נסתר ממנו אור התורה כמ"ש "ויהי אור".

ז"כ הוא בכל לימוד בפרטות, שבתחילה התורה סגורה לפניו כאות ס', אבל כשנותן לה חשיבות ומוסר עליה את עצמו, נעשית לו מ' סתומה. ואחר שמבין את הלימוד, צריך שידע מלימוד זה את הדרך שיש בו כדי לשוב אל ה' יתברך, והיא ברכה בתורה וכנגד ב' ו', שהם ברכה והמשכה. וכשממליך את השי"ת על ידי מה שלמד והבין, נעשית כמ"ש שהיא פתוחה וממליכה את השי"ת. והיא מ' מרחפת על פני המים", והיא מ' דמשה. והצדיקים השלימים מכינים את עצמם לכל דיבור ולימוד בתורה, כהכנת עם ישראל לקבלת התורה, ולכן בכל דיבור והלכה בתורה, משיגים בו את פנימיות רצון השי"ת והדרך המאיר לדבוק בהשי"ת ע"י אותה הלכה, והוא ענין נ' שערי בינה.

הגליון עמוד לרפואת ישועת והצלחת הרב משה בן דניאל עזיזה, עזרא בן אסתר, משה דניאל בן עזיזה, פבל ניסים בן מרינה, יהודה בן מזל, ר' מאיר בן מרגלית, עמוס דב בן רות, איל בן סימה סבינה, ירדנה בת שושנה שמעה, חלי רחל בת שמחה ג'ולייט.

שלא ישתמש חול בקודש, היינו שלא יקח את התורה על מנת למלוך בעצמו, וכמו שאמרו בזוהר (נח עה): שהשער יהיה סגור דלא לאשתמשא חול בקודשא. נמצא שאותם סתומה היא שמירה והגנה על האדם, כדי להצילו מסמא דמותא, שלא ישתמש באור המלך על מנת להמליך את עצמו. ולא עוד אלא כל התקרבות שאדם זוכה להתקרב היא מהתנוצצות זו של האות, כי היא שמאירה לאדם את אור התורה כמובא בזוהר ויקרא (ג) 'ואיהי אותם סתימא האי נציץ בנציצו על כולה אתוון', היינו שכל מה שיש לאדם התקרבות ויראת שמים, הכל נמשך מזו האות עם שמאירה לו את האהבה והחשק לדבוק בתורה ועבודתה, ובלא שהייתה האות עם מאירה לו את התורה לא היה יכול לשמוח בתורה ולעסוק בה.

ולכן לאחר שייצא האדם ממצרים ונעשה אצלו חשיבות לתורה ורוצה להתקרב לדרך ה' באמת, התורה אינה סגורה יותר בפניו כהאות ס', ונעשית לו כהאות ס'. והאות ס' מרמזת לאמא³ כמובא בזו"ח (שלח) ס' סתימא בינה, כי עסק התורה צריך להיות כמ"ש (בתהילים קלג, ב) "כגמול עלי אימו", וכפי שאין הולך וידע כיצד מגיעה לו חיותו על ידי המזון ומ"מ נמצא הוא תמיד אצל אימו ומבקש את מזונו, כך ישראל כל חיותם היא מהתורה, ואע"פ שהתורה היא חתומה בעיני האדם ואינו רואה את האור העצום שיש בה בכל הלכה ובכל פסוק, צריך להמצא אצלה תמיד 'כגמול עלי אימו' שממנה כל חיותו.

אין הברכה נמשכת מהתורה אלא כ"יודע ממעלתה וקדושתה

והנה לעתיד תהיה זו האות עם בשלימות כמ"ש 'ומביא גואל לבני בניהם', גואל בגימט' ס' כמובא בכוונות (בדרוש ב), כי יאיר אור התורה על הכל, וקודם שתושפע הברכה מהתורה, ידעו תחילה הכל מגודל חשיבותה וחשיבות עמליה והעוסקים בה. והכלל הוא שאי אפשר שתימשך ברכה מהתורה אם לא שיודעים מהחשיבות שלה שהיא למעלה מן הכל. ולכן גם בגאולה השלימה, קודם שנזכה לגילוי התורה ומלאה הארץ דעה את ה', צריך שנזכה לדעת מהחשיבות שלה והזכות לעסוק בדיבור אחד שבה. וכשיש לאדם חשיבות לכל דבר בתורה אין התורה סגורה בפניו כמ"ש "כי לא סגר דלתי בטנני" (איוב ג, ג), וזוכה לאות ס' שהיא מאירה לו את התורה כמ"ש 'אותם סתימא נציץ על כולה אתוון', שאע"פ שעדיין לא נשפע לו גילוי התורה כמדרגת הצדיקים וכמו שיזכה בעתיד, האות ס' מאירה לו בניצונוצין את כל התורה. ואז פעמים קל בלימוד ופעמים שקשה, כי פעמים הוא חסד ופעמים גבורה⁴.

תכלית כל לימוד ועסק בתורה היא להמליך להשי"ת ובוזה נעשית ס' למ' שממליכה למלך העליון

וככל שתהיה האות עם בשלימות, כך יזכה גם שתאיר לו התורה, ויוכל בכל לימוד ובכל דבר בתורה למצוא בו את אור השי"ת ולקבל חיות ממנו, ולמצוא על ידו דרכים לדבוק בו יתברך, והיא בקיעת ה-ם' להמשיך ברכה, שהם דרכים להעלות ולהגביה את האדם לדבוק בהשי"ת. והוא סוד בקיעת ה-ם' להיות כבי"ת שהיא ברכה, והוא סוד ודברת ב"ם וענין ספירת העומר בשישה שבועות וכנגד שם מ"ב, שהם מ"ב יום כנגד 'ששת ימי המעשה יסגר', וספירת השבוע השביעי כנגד 'וביום השבת יפתח'. וכשזוכה על ידי הלימוד ועסק התורה, לרצות להמליך אותו יתברך, ולרצות שידעו הבריות ממנו יתברך, ושיהיה גילוי למלכות של ה' ב"ה, עי"ז נעשית תורתו כמ' פתוחה, כי ממליך את השי"ת למטה, שאמרו בזוהר פנחס (בדף רלו), ס' דא מלך עליון, מ' דא מלך תחתון. וכל דיבור בתורה שמגיע על ידו להמליך את השי"ת או לבקש את מלכותו, הוא ממשך בזה את המלכות והיראה שהייתה בהר סיני, שהתגלות ונבקה ה-ם' שהיא מלכות השי"ת בעליונים למלוך כאן בתחתונים שהיא מ' דא מלך תחתון.

כדי לבקוע את האות עם ולזכות לברכה בתורה צריך להפך את עיניו מרע עין לטוב עין

והדרך שיהיה האדם קשור בתורה כולד לאימו, ולא יסיח דעתה ממנה, הוא על ידי עין טובה. וכשיהיה לאדם עין טובה, יוכל לראות את הברכה מהתורה, ובכל דבר ולימוד בתורה ימצא דרך גדולה לדבוק

בו יתברך ולהמליכו. כי כשיש לאדם את התורה כהאות ס', הרי שהיא ברכה וסם חיים והיא ס' דעץ החיים, כי היפך את הסמ"ך למ"ם. אבל כשאין זוכה היא בסוד הכתוב (איכה א, א) "שרתי במדינות הייתה למס", שהיפך המ"ם לסמ"ך שהוא ניתוק מאור התורה והתקשרות בסם המוות, ונכלל בת' גימט' 'רע עין'. והוא מפני בלעם שהיה מקור הקללה, והיה רוצה לבלוע את ה-ם ולאבדה, לכן נקרא בלעם-ם. ועל ידי הדרך של בלעם בא לידי סמא דמותא ומאבד את האות ס'.

והדרך של בלעם לנתק את האדם מהאות ס' וסמא דחיי הייתה על ידי 'עין רעה' כמ"ש בזוהר אחרי (בדף קט, ג), ומכח זה היה בידו להמשיך קללה. כי כשהאדם מאמין בתורה ובקדושתה וחשיבותה ומעלת העוסקים בה, נמשך לו ממנה ב' דברכה כנ"ל. אבל כשמנתק עצמו מהתורה ובז לעוסקים בה, נותן מקום לסט"א ולבלעם. ומברכותיו של בלעם לומדים מה שרצה לקללם, כי משבח הוא את העוסקים בתורה ואת הגיבורים המקיימים את התורה ועמלים בה, ושומרים קלה וחמורה, כי על דברים אלו הוא בז להם, ורצה לקללם על שמחשיבים כל דיבור והלכה בתורה הקדושה.

ולכן כדי שיוכל להמשיך את הברכה צריך להיות טוב עין כמ"ש (במשלי כב, ט) "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", ואין לחם אלא תורה כמ"ש (שם ט, ה) "לכו לחמו בלחמנו", דאמר רבי יוסי בר' חנינא (בנדרים בדף לה). לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר (בשמות לד, א ושם טז) "כתב לך", "פסל לך", מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל. משא"כ בלעם הוא רע עין כי רוצה ליקח את התורה לצורך מלכותו וכבודו, ועליו אמרו בזוהר בלק (בדף הו) "אל תלחם את לחם רע עין", דא בלעם. כי הוא סמא דמותא, ועין רעה היא רזא דסטרא אחרא, וכל הכח שיש לסט"א לנתק את האדם מהתורה, הוא שבתחילה נותן לו עין רעה על התורה, ומי שעיניו רעה על התורה והעמלים בה לא תוכל לשרות אצלו הברכה כמ"ש בזוהר פקודי (בדף רכה), כי כמו שיש ס' סתומה כך יש טומאה סתומה (כמבואר בזו"ח רות) שאין פתח לצאת ממנה, והיא טומאת בלעם שנאמר עליו (במדבר כד, ג) "סתום העין", כי התורה היא כאם ששורה על בניה, והיא ההגנה והשמירה והחיים אל הבנים, וכשאדם הוא רע עין בלומדי התורה הוא כאותו אחד שנוטל האם על הבנים, וכן מובא ברבנו האר"י בשה"כ (בק"ש דרוש ה) שהאם היא ס' סתימאה, וכשנוטלה מעל הבנים מתעוררים כל הדינים בעולם⁵.

כשיש לאדם עין טובה על כל דין בתורה ועל העמלים בה זוכה לברכה ומבטל מעצמו טלטול וגלות

וכדי שלא תהיה התורה סגורה בפני האדם צריך שיהיה לו לו אמונת חכמים ועין טובה והאהבה אליהם ולעמלי התורה, אבל הרשעים שהיה להם אמונה בה' יתברך כיון שראו את ידו החזקה, אבל הייתה להם עין רעה על משה, מתו במכת חושך, ולא יכלו לצאת ממצרים. ולכן קודם שיש לאדם אמונת חכמים ועין טובה עליהם, התורה סגורה בפניו וכהאות ס', מפני שכולם שווים בעיניו כעגול שצדדיו שוים וכהאות ס'. וכשיש לאדם יוקר לתורה ולחכמים, התורה אינה סגורה עוד בפניו, והוא יכול להרגיש את נעימות התורה וטעמה, כי נמשך לו דעת האות מ"ם, שהיא הדעת שהתורה ועמליה הם למעלה מן הכל, ויש בה ימין ושמאל מעלה ומטה. וזה ענין מ"ב מסעות, שהיו לישראל נסיונות על ענין 'טוב עין' שהיו צריכים שתהיה להם עין טובה על משה, ועל המן, ועל התורה, ועל ארץ ישראל וכו', והוא מס"ע - אותיות מ' ס' ע', שהיו צריכים להוציא את התורה מסמ"ך ולזכות למ"ם שהוא ע"י ענין העי"ן.

ספירת השבוע השביעי היא כנגד שבת קודש וכשפורש האדם מעין רעה זוכה לגילוי דרכי התורה

וששת השבועות הם כנגד שם מ"ב כ"ה כנגד ס' יום, וב' יום הם כנגד ב' שעות מהיום השישי שנכללות ביום השביעי, שנאמר עליו (וביום השבת יפתח", ולכן הוא כנגד האות ב', כי בשבת נבקעת ה-ם' להיות ב' בסוד "ודברת בם", כי קודם שהגיעה שבת אמרו בתקו"ז (תיקון יט) שהתורה בסוד גן נעול אחותי כלה, מסיטרא דם' סתומא, ו' איהו נעול בשית יומי השבוע, שהם כנגד ג"ן סדרים ופשטי אורייתא היינו שאין

³ משא"כ האות ס' רומזת לאב, כי כפי שנעלם מהבן שכל קיומו הוא מהאב, כך נעלם מהעולם שכל חיותם הוא מהתורה (עיי' שעה"כ עמידה ד"ב).

⁴ עיי' שעה"כ פסח דרוש יב', דד' שבועות הם כנגד המוחין, (והם כנגד ס' סתימא), וב' שבועות הם כנגד חסד וגבורה, (שמאירה בניצונוצין על כל שאר האותיות), ושבווע שביעי כנגד תפארת ומלכות (שנעשית ב' ו' כמו שיתבאר, עד שבימים החמישיים נמשך טורה בסוד המקוה וס' סאה).

⁵ כי כתוב (ב, ה) "ואדם אין לעבוד את האדמה" ופרש"י כשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו. כי בתחילה כתוב "ואד יעלה מן הארץ", ואין גילוי לאותה האות ס', שיהיה אד-ם, וזה מש"כ "ואדם אין". אבל ע"י האות ס' נעשה אדם, היינו שמגלה את הדרך והברכה בתורה, שכולה כדי לבוא לפנות לה' ולהמליכו, שהוא ע"י האות ס'. אבל בלעם רוצה ליקח ובלעו את האות ס', ולהפרידה מ-אד, כי אינו חפץ שיבוא האדם לתפילה והמלכת השי"ת על ידי התורה וימשיך שפעם עליונים, שהם ענין הגשמים. אלא סובר שישתמש בתורה שקיימת לפניו ואין מי שיוכל למנוע אותו מכבוד שיבוא לו על ידה, ועל זה אמר לו בלק בלק "והנה מנעך ה' מכבוד" (במדבר כד, יא). כי אותה תורה תהיה לו לסמא דמותא. וכן אמרו במדרש תנחומא (בשלח יב) שאמרו דור המבול את הכתוב באיוב (כא, ג-טו) "ויאמרו לאל סור ממנו, ודעת דרכיך לא חפצנו, מה שדי כי נעבדנו, ומה נועיל כי נפגע בו". שאמרו אין אנו צריכים לגשמים, אלא ואד יעלה מן הארץ. (והיא טומאת וגאוות מצרים שהיו חיים מהנילוס) אמר להם הקב"ה בטובה שהשפעת ליכם אתם מתגאים לפני, בה אני נפרע מכם, שנאמר ויהי הגשם וגו' שפתח עליהם מעינות גם מלמטה, וימח את כל היקום וגו'. כי כשאינם רוצים להמליך את ה' ולילך עם התפילה (כמו שאמרו מה נועיל כי נפגע בו, שהיא תפילה כמ"ש "ויפגע במקום") נהפכת להם התורה לסמא דמותא.

גילוי לסודות התורה. אבל כשבאה שבת אמרו בזוהר נח (בדף עה): דכולהו מתעברין ולא שלטין, פירוש שבת הרע עין כבלעם, ולכן נפתח השער ונשפע הברכה לסודות התורה, שכל אחד מישראל יוכל להתקרב על ידי כל הלכה ודבר בתורה אל הבורא יתברך. והטעם שבחול אין גילוי לסודות התורה, מבואר בזוהר נח (בדף עה): דששת ימי המעשה הם חול, ואי אפשר שישתמש חול בקודש, וכדי שצא מקודש לחול ונוכל לבקוע את המ"ם ולהמשיך אצלנו את הברכה בתורה, ולראות את הדרך לדבוק בה' שיש בכל אות ודין בתורה, אנו סופרים שבעה שבועות, ובכל יום יוצאים מקודש לחול, עד שבשבעות הוא שלימות בקיעת המ"ם ונמשך אור התורה למטה, להיות כמ' פתוחה. כי מאחר שנטהרנו מהדמים הרעים והרצון למלון בעצמנו, נוכל לראות את הברכה שבתורה ולהשתמש קודש בקודש, כי כשהאדם נהיה קודש, יכול הוא לקבל את התורה שהיא קודש ולראות בה את המלך בעצמו.

ג' ימי הגבלה הם ענין מסירת כל הרצונות והקדמת רצון השי"ת לגילוי מלכותו לרצון של האדם

לכן ציווה הקב"ה את משה על ג' ימי הגבלה, שהג' ימים האחרונים של הספירה הם כנגד שעות רעוא דרעוין דיום שבת, וענין רעוא דרעוין הוא רצון הרצונות, כי אדם צריך למסור לה' יתברך את כל הרצונות, כי ביטול גמור למלכות השי"ת הוא למסור גם את רצונותיו, ושורש רצונותיו שהם כל הרצונות הקדושים של האדם לתורה לקדושה ולדביקות, את כל הרצונות צריך למסור כדי לבוא אל הביטול. והיא גילוי המלכות בשלימות, כי כשציווה הקב"ה את אברהם לעקוד את יצחק, לא ציווה לו בזה למסור את אהבתו אהבת בשר ודם, אלא ציווה לו בזה למסור את כל רצונותיו הקדושים שהיה בדעתו על יצחק, את כל הדרך של האמונה והתורה שמסר ליצחק, ובעיקר שהיה צריך למסור את כל מה שחשק לבנות לה' יתברך בית הבחירה על ידי זרעו. והוא נקרא שמוסר את כולו למען ציווה ה', שאמר ונעשה רצונו, שהוא תכלית גילוי המלכות של ה' ב"ה.

וזה אשר אמר משה לפרעה (בשמות ה, ג) "נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו", שרצה לומר בזה, ששלשת ימים האחרונים של הספירה, שהם כנגד רעוא דרעוין, שלשת ימים כעין אלו נלך במדבר, ודוקא אז נוכל לעבוד את ה', כי דוקא ע"י שנסלק את כל רצונותינו, וניתן תחילה לבראש את רצון ה' ב"ה לפני רצונותינו, רק זה נחשב דרך, ורק זה נחשב שאנו הולכים לקבל את התורה, כי כל תכלית התורה היא על רצונו יתברך, ורצונו יתברך מבואר בכל התורה, שידעו כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, וכל רצונו הוא שיהיה לו יתברך בית בירושלים, שהיא בקיעת האות ה' דירושלים להיותה ירושלימה (דה"ב לב, ט).

פקידת ירושלים היא כשיש לאדם דעת שכדי שהשי"ת ימלוך, צריך לפייסו ולבקש את מלכותו

וכפי שפקד הקב"ה את שרה ואת כל האימהות, וכפי שפקד הקב"ה את חנה, כך עתיד לפקוד את ירושלים כמ"ש ביחזקאל (טו, ט) "וזכרתי את ביתי אותך", וקודם שפקד את שרה הוסיף הקב"ה את האות ה' לאברהם, כי ה' דאברהם אינה מולידה, אבל על ידי שנוסף לו ה' שהיא דעת, היה יכול להוליד (כמבואר בזוהר חדש שה"ש). כך גם כדי שנוזכה שיפקוד הקב"ה את ירושלים, צריך תחילה שנזכה לאות ה' דירושלימה, וזו האות ה"י היא דעת, שכדי שנזכה לגאולה צריך שנבקע את הלב העליון. כי כל מה שזכו ישראל להמשיך את גילוי הקב"ה בתחתונים שהוא כל ענין מעמד הר סיני, היה על ידי שהצליחו לבקוע את הלב העליון שהוא ה' דא מלך עליון (זוה"ק פנחס רל, א), כי מלכות היא רק לה' יתברך, ולכן אין המ"ם מקבלת במילואה אלא אות ה' כמותה, כי מ' שהיא התגלות המלכות למטה בתחתונים (שם), אינה מקבלת אלא מ' שהיא המלך העליון.

ולכל מעמד הר סיני זכו ישראל על ידי ששיוועו אליו יתברך מתוך הצער שלהם, ומכח שוועה זו זכו להקדים את רצונו יתברך לרצונו, שהוא ג' ימי הגבלה וכנגד רעוא דרעוין, וכן כתוב (בשמות ב, כה) "ורא אלהים את בני ישראל", ופרש"י "נתן עליהם לב ולא העלים עיניו מהם", כי כל בקיעת האות ה' שהיא הלב העליון הוא דווקא בדרך של שוועה ותחנון לפני ה' יתברך, ואת כל התורה והשפיעים שיש לאדם צריך שיימצא בהם את הדרך לפייס את קוב"ה ולשכנעו שיגאלנו גאולה שלימה, שהיא בקיעת ה' דירושלים להיות ירושלימה, והמשמעות של ירושלימה היא שירושלים נעשית כחלק מאיתנו ודבר שהוא קרוב אל דעתנו, כש"כ קודם בקיעת האות ה', פקידת ירושלים נראה בעינינו כדבר רחוק וסתום מן הדעת אין מלוק הקב"ה בירושלים, אבל על ידי דרך שלשת ימים, שהוא מסירת הרצון שלנו, והמחשבה מה הוא יתברך רוצה, נוכל לבקש את מלכותו ולגלות את האות ה' סתומה למ' פתוחה שידעו כל הבריות מהמלך שעליהם.

כשחפץ בלימודו בכבוד ומלכות הוא אחוז בימי החול אבל כשרוצה להמליך לה' בתורה נכלל בשבת

כי בתחילה כשקדש את כל המידות ה' יום, ועינו טובה על התורה ועל העוסקים בה, ובכל דקה ורגע שעוסק בתורה יש לו עין טובה על לימודו ושמח הוא בכל רגע שזוכה לעסוק בתורה, זוכה בזה שהאם על הבנים, היינו שכל מטרת התורה היא להגן ולקרב את ישראל לה' ב"ה, ואינו נוטל האם על הבנים, שמשתמש באור התורה כדי לבלוע את הכבוד והמלכות כבלעם, ובזה משלים לאותה האות ה' שמאירה את כל האותיות ודרכי התורה, וממנה הוא כל החשק והאהבה שיש לתורה ולומדיה. ואח"כ כשסופר ב' יום נוספים הם כנגד התכללות חול בשבת, והוא כנגד שם מ"ב, שהוא כנגד הגבורה, כי התכללות שבת בחול הוא כנגד הגבורה והיראה כמ"ש בהקדמה לזוהר (בדף ה): את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו דא שבת דמעלי שבתא דאיהי יראה.

וספירת השבוע השביעי שהוא כנגד יום השבת ומקור הברכה, הוא כנגד דוד המלך, שהוא היה טוב ראוי ויפה עינים, והוא כנגד שם ע"ב בגימט' חסד, כי נבקעת האות ה' להמשיך את אור החסדים למטה אל המידות, שבת היא המשכת הברכה. והוא שלימות העין טובה וכנגד שם ע"ב. ובשבת היא הדרך שכל תורת האדם והברכה והדרכים והחידושים שמישיג בתורה צריכים להיות כמ' פתוחה שממליכה את ה' ב"ה, והיא ענין מידת המלכות ויום שבת, שאינה ממשיכה מידה ואור החסד אליה אלא על מנת לגלותה ולהמליך את השי"ת ולהיות כמ' פתוחה הממליכה את ה'.

כל חיות האדם והשפע והברכה נמשך מהמעשר שנותן את כל הכמות לשם שמים לכבוד השי"ת

והוא ענין סוד המעשר והתרומה שמוציא האדם מעצמו ליתן לקדושה, כי מעשר הוא סוד החכמה, כי מעשר הוא אחד מעשרה, שהוא יו"ד וכנגד החכמה, וכשנוטל את החכמה לשם שמים הוא ענין המעשר, וכל השפע שיש לאדם הוא מכח זכות המעשר. ולכן בימי החול אע"פ שהאדם הוא חול נמשך לו חיות מכח זכות המעשר והתרומה, וכפי שיעור שתהיה התרומה בעין טובה שהוא אחד מארבעים (תרומות פ"ד מ"ג), כך ימשך לו אור התורה וחיות מהאות ה' בגימט' ארבעים. ומפני שהצדיקים מעשרים בשלימות את כל חכמת התורה לשם שמים בעין יפה, שמיגים את זו האות ה' בשלימות, ולכן משה רבנו היה בכוחו להיות עם ה' מ' יום, ואליהו הנביא הלך בכח אכילה אחת מ' יום, כי מפני שכל אכילתם וכל מעשיהם הם בבחינת מעשר לשם שמים, נמשך להם שמירה והגנה ושפיעים מזו האות ה', ואין להם שום אחיזה בסמא דמותא, ומפני שהשינה יש בה אחת מס' מיתיה, אינם טועמים טעם שינה, ואמרו בתנחומא (כי תשא לו) כשמהיה משה בחרום, מנין היה משה יודע אימתי יום ואימתי לילה, אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא מלמדו מקרא, יודע שהוא יום, ובשעה שמלמדו משנה, יודע שהוא לילה. וכפי מה שתהיה עינו של אדם טובה על כל דבר בתורה, יוכל יותר למעט בשינה ולהיות אצל התורה תמיד.

והשבוע השביעי הוא כנגד יום שבת שכל האכילה היא בבחינת מעשר, כי אז משכת הברכה למטה שהיא תורה על מנת לגלותה ולהמליך לה' ב"ה (וכמבואר בשעה"כ שנמשכת הברכה לתפארת ומלכות) ולכן אין מפורשים תרומות ומעשרות ביום שבת (שבת פ"ב מ"ז), כי שבת היא המלכת השי"ת ושובתים ממלאכה, על כן נחלשת טומאת בלעם

והוא ענין סוד המעשר והתרומה שמוציא האדם מעצמו ליתן לקדושה, כי מעשר הוא סוד החכמה, כי מעשר הוא אחד מעשרה, שהוא יו"ד וכנגד החכמה, וכשנוטל את החכמה לשם שמים הוא ענין המעשר, וכל השפע שיש לאדם הוא מכח זכות המעשר. ולכן בימי החול אע"פ שהאדם הוא חול נמשך לו חיות מכח זכות המעשר והתרומה, וכפי שיעור שתהיה התרומה בעין טובה שהוא אחד מארבעים (תרומות פ"ד מ"ג), כך ימשך לו אור התורה וחיות מהאות ה' בגימט' ארבעים. ומפני שהצדיקים מעשרים בשלימות את כל חכמת התורה לשם שמים בעין יפה, שמיגים את זו האות ה' בשלימות, ולכן משה רבנו היה בכוחו להיות עם ה' מ' יום, ואליהו הנביא הלך בכח אכילה אחת מ' יום, כי מפני שכל אכילתם וכל מעשיהם הם בבחינת מעשר לשם שמים, נמשך להם שמירה והגנה ושפיעים מזו האות ה', ואין להם שום אחיזה בסמא דמותא, ומפני שהשינה יש בה אחת מס' מיתיה, אינם טועמים טעם שינה, ואמרו בתנחומא (כי תשא לו) כשמהיה משה בחרום, מנין היה משה יודע אימתי יום ואימתי לילה, אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא מלמדו מקרא, יודע שהוא יום, ובשעה שמלמדו משנה, יודע שהוא לילה. וכפי מה שתהיה עינו של אדם טובה על כל דבר בתורה, יוכל יותר למעט בשינה ולהיות אצל התורה תמיד.

והשבוע השביעי הוא כנגד יום שבת שכל האכילה היא בבחינת מעשר, כי אז משכת הברכה למטה שהיא תורה על מנת לגלותה ולהמליך לה' ב"ה (וכמבואר בשעה"כ שנמשכת הברכה לתפארת ומלכות) ולכן אין מפורשים תרומות ומעשרות ביום שבת (שבת פ"ב מ"ז), כי שבת היא המלכת השי"ת ושובתים ממלאכה, על כן נחלשת טומאת בלעם

כ"י יצר הטוב הוא בסוד הבל כמובא בתיקון ז' (ק"ז): שהייתה עינו יפה ונתן את כולו לה' יתברך כמ"ש (בראשית ד, ד) "והבל הביא גם הוא" היינו שנתן גם את עצמו להשי"ת, ולכן הבל עם האותיות בגימט' ארבעים, שהוא ענין עין יפה. אבל קין שהוא סוד יצה"ר עינו רעה כמו שדרשו חז"ל על קין (בשמו"ר משפטים פר' לא) "נבהל להון איש רע עין" (משלי כח, כב). וכן עשיו הוא רע עין בסוד "וארבע מאות איש עמו" ד' מאות בגימט' רע עין, כי אינו מוכן לעשר מעצמו דבר לכבוד ה' יתברך, וכל חייתו נמשך מכח זכות מה שהסתפק אם לעשר את המלח (כמובא בתנחומא תולדות, ח) שהוא דבר שאין בו הנאה ומזון.

לציבור הקוראים היקר. הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות. העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום. המעוניינים לקחת חלק בזיכוי הרבים יפנו במייל או בטלפון וכן ניתן לתמוך באחזקת העלון במספר הטלפון: 03-763-0585 שלוחה 7426 יש לציין (בשלוחה 2) את שם ההקדשה

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא' עובדות והנהגות מחייו ואורחותיו של הגאון הינוקא בשלוחה 4 כמו"כ ניתן להאזין לשיעורים האחרונים ומאמר יומי. מספר הקו 02-5-306-506 האזינו ותחי נפשכם

© כל הזכויות שמורות למכון 'ם שלמה'. לתגובות הערות והקדשות וכן לקבלת הגיליון יש לפנות לכתובת מייל m.yam.shlomo@gmail.com או בטלפון 058-32-07-506